

ЗМІСТ

ЧАСИ ДОІСТОРИЧНОЇ ТА КНЯЖОЇ ДОБИ

Про навчання дітей рідної історії	5
Слов'яни	30
Князь і військо	31
Дружина	32
Похід і здобич	33
Життя князя і дружини у вільну від походу годину	34
Підбивання слов'янських племен і збір данини	36
Святослав	36
Торгівля	37
Воеводи-дружинники	38
Володимир. Повстання князівств білоруських та московських	39
Татари	40
Після татарського наскоку	41

КОЗАЧЧИНА

Україна під Польщею. Утеча в дикі степи	46
Запорозька Січ. Дмитро Вишневецький-Байда	48
Організація Січі	51
Завдання січовиків. Походи	52
Життя на Запорожжі під час спокою	55
Козацькі бенкети	56
Привабливість Січі	59
Великі походи	64
Батьки виряджають дітей в похід	67
Туга козаків за рідними й близькими	72
Смерть козака	76
Дума про Хведора Безрідного	79
Козацькі бенкети після походу	80
Бусурманська неволя	81
Дума про трьох братів	83
Дума про Самійла Кішку	85
Жінки-українки в турецькій неволі	96
Мати зустрічається з дочкою в неволі	97
Похід Сагайдачного на Варну	100

ЗМІСТ

ЧАСИ ДОІСТОРИЧНОЇ ТА КНЯЖОЇ ДОБИ

Про навчання дітей рідної історії	5
Слов'яни	30
Князь і військо	31
Дружина	32
Похід і здобич	33
Життя князя і дружини у вільну від походу годину	34
Підбивання слов'янських племен і збір данини	36
Святослав	36
Торгівля	37
Воеводи-дружинники	38
Володимир. Повстання князівств білоруських та московських	39
Татари	40
Після татарського наскоку	41

КОЗАЧЧИНА

Україна під Польщею. Утеча в дикі степи	46
Запорозька Січ. Дмитро Вишневецький-Байда	48
Організація Січі	51
Завдання січовиків. Походи	52
Життя на Запорожжі під час спокою	55
Козацькі бенкети	56
Привабливість Січі	59
Великі походи	64
Батьки виряджають дітей в похід	67
Туга козаків за рідними й близькими	72
Смерть козака	76
Дума про Хведора Безрідного	79
Козацькі бенкети після походу	80
Бусурманська неволя	81
Дума про трьох братів	83
Дума про Самійла Кішку	85
Жінки-українки в турецькій неволі	96
Мати зустрічається з дочкою в неволі	97
Похід Сагайдачного на Варну	100

ХМЕЛЬНИЧЧИНА Реєстрові козаки 104
Унія 104
Пісня про Бондарівну 105
Жиди-рандарі 112
Повстання 113
Дума про Хмельницького і Барабаша 114
Похід Хмельницького проти поляків 118
Бій при Жовтих Водах 118
Бій під Корсунем 120
Козацькі зағони. Перебийніс 124
Жиди тікають з Білої Церкви до Полонного 125
Похід на Поділля, на Львів 128
Облога Збаража 129
Зборівський мир 130
Пісня про Нечая 131
Пісня про Морозенка 134
Богун б'ється з поляками 136
Берестецьке бойовище 137
Білоцерківська згода 138
Похід в Молдавію 139
Приєднання до Московщини 142
Дума про смерть Хмельницького 143
Гетьманування Юрія Хмельницького і Виговського 144

РУІНА Петро Дорошенко 150
Облога Почаїва 151
Кошовий Іван Сірко 151
Похід на Крим 152
Дуки і голота 154
Відносини Петра I до України 155
Семен Палій 156
Повстання гетьмана Мазепи 157
Козаччина після Петра I 160
Гайдамаки 161
О. Довбуш 162
Сава Чалий 163
Сотник Харько 169
Пісня про смерть Д. Кушніра 171
Повстання Залізняка і Гонти 171
Скасування Магдебурзького права 175

СКАСУВАННЯ СІЧІ ТА КОЗАЦТВА У запорожців однімають останні козацькі вольності 180
Руйнування Січі. Арешт Калнишевського 181
Пісні про руйнування Січі 183
Запорожці тікають до Туреччини 184
Запорожці за Дунаєм 188

ХМЕЛЬНИЧЧИНА Реєстрові козаки 104
Унія 104
Пісня про Бондарівну 105
Жиди-рандарі 112
Повстання 113
Дума про Хмельницького і Барабаша 114
Похід Хмельницького проти поляків 118
Бій при Жовтих Водах 118
Бій під Корсунем 120
Козацькі зағони. Перебийніс 124
Жиди тікають з Білої Церкви до Полонного 125
Похід на Поділля, на Львів 128
Облога Збаража 129
Зборівський мир 130
Пісня про Нечая 131
Пісня про Морозенка 134
Богун б'ється з поляками 136
Берестецьке бойовище 137
Білоцерківська згода 138
Похід в Молдавію 139
Приєднання до Московщини 142
Дума про смерть Хмельницького 143
Гетьманування Юрія Хмельницького і Виговського 144

РУІНА Петро Дорошенко 150
Облога Почаїва 151
Кошовий Іван Сірко 151
Похід на Крим 152
Дуки і голота 154
Відносини Петра I до України 155
Семен Палій 156
Повстання гетьмана Мазепи 157
Козаччина після Петра I 160
Гайдамаки 161
О. Довбуш 162
Сава Чалий 163
Сотник Харько 169
Пісня про смерть Д. Кушніра 171
Повстання Залізняка і Гонти 171
Скасування Магдебурзького права 175

СКАСУВАННЯ СІЧІ ТА КОЗАЦТВА У запорожців однімають останні козацькі вольності 180
Руйнування Січі. Арешт Калнишевського 181
Пісні про руйнування Січі 183
Запорожці тікають до Туреччини 184
Запорожці за Дунаєм 188

I. Доля запорозьких недобитків та їхніх нащадків

Козаки допомагають Москві у війні з турками 192
Чорноморське козацтво 194
Козаки оселяються на Кубані 197
Задунайська Січ 198
У чорноморців однімають останні вольності 199
Заведення кріпацтва 199
Кріпаки тікають на Січ Задунайську 201

II. Від Катерини II до Олександра II

Азовське військо 201
Скасування унії 202
Кримська війна і козацтво 202
Занепад національної свідомості серед козацтва 204

РЕКРУТЧИНА

Рекрутські набори 210
Тікають від рекрутського набору 212
Поневіряння в солдатах 213

ЖИТТЯ КРІПАКІВ

Життя кріпаків 222
Повстання кріпаків 227
Кармалюк 230
Проти кріпацтва 233
Т. Шевченко і кріпацтво 234
Скасування кріпацтва 234
Безземельні селяни 244

ПОХОДЖЕННЯ ЧУМАЧЧИНИ

Походження чумаччини 248
Чумаки в дорозі 248
Чумацькі пригоди в дорозі 251
Смерть чумака в дорозі 256
Зима захоплює чумака в дорозі 261
Чумаки гуляють після щасливої подорожі 262
Україна — чайка-небога 267

Післяслово 268

Скорочені помітки 268

I. Доля запорозьких недобитків та їхніх нащадків

Козаки допомагають Москві у війні з турками 192
Чорноморське козацтво 194
Козаки оселяються на Кубані 197
Задунайська Січ 198
У чорноморців однімають останні вольності 199
Заведення кріпацтва 199
Кріпаки тікають на Січ Задунайську 201

II. Від Катерини II до Олександра II

Азовське військо 201
Скасування унії 202
Кримська війна і козацтво 202
Занепад національної свідомості серед козацтва 204

РЕКРУТЧИНА

Рекрутські набори 210
Тікають від рекрутського набору 212
Поневіряння в солдатах 213

ЖИТТЯ КРІПАКІВ

Життя кріпаків 222
Повстання кріпаків 227
Кармалюк 230
Проти кріпацтва 233
Т. Шевченко і кріпацтво 234
Скасування кріпацтва 234
Безземельні селяни 244

ПОХОДЖЕННЯ ЧУМАЧЧИНИ

Походження чумаччини 248
Чумаки в дорозі 248
Чумацькі пригоди в дорозі 251
Смерть чумака в дорозі 256
Зима захоплює чумака в дорозі 261
Чумаки гуляють після щасливої подорожі 262
Україна — чайка-небога 267

Післяслово 268

Скорочені помітки 268